

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 30 maj 2022

Mål nr

Ö 4141-21

PARTER

Sökande

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. Dödsboet efter ML

3. IL

4. RL

Ombud för 2 samt målsägandebiträde för 3 och 4: Advokat MT

Motpart

OW

Offentlig försvarare: Advokat UH

SAKEN

Resning

TIDIGARE AVGÖRANDE

Hovrätten för Nedre Norrlands dom 1998-10-13 i mål B 375-98

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen bifaller ansökningarna om resning till nackdel för OW av Hovrätten för Nedre Norrlands mål B 375-98.

Målet ska tas upp på nytt i hovrätten avseende åtalet för mord, avgift till brottsofferfonden och skadestånd till IL, RL och dödsboet efter ML.

Högsta domstolen förklarar OW häktad. Anmälan ska göras hos Högsta domstolen så snart häktningsbeslutet har verkställts.

UH ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av OW i Högsta domstolen med 247 019 kr. Av beloppet avser 162 225 kr arbete, 28 380 kr tidspillan, 7 010 kr utlägg och 49 404 kr mervärdesskatt.

MT ska få ersättning av allmänna medel för biträdet åt IL och RL i Högsta domstolen med 42 358 kr. Av beloppet avser 33 887 kr arbete och 8 471 kr mervärdesskatt.

Hovrätten ska pröva frågan om OWs skyldighet att ersätta kostnaderna för försvaret och målsägandebiträdet. Det ska ske i samband med målet när det har tagits upp på nytt.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen ska bevilja resning till nackdel för OW och förordna att målet ska tas upp på nytt av hovrätten för prövning av ansvarsfrågan avseende åtalet för mord. Om Högsta domstolen beviljar resning, har riksåklagaren yrkat att OW ska häktas.

IL och RL har biträtt riksåklagarens ansökan om resning och har, för det fall att resning beviljas i ansvarsdelen, yrkat att resning ska beviljas även i skadeståndsdelen. Även dödsboet efter ML har yrkat att resning ska beviljas i skadeståndsdelen.

OW har motsatt sig yrkandena.

SKÄL

Resning till nackdel för en tidigare tilltalad

1. Sedan en dom i ett brottmål har fått laga kraft, får resning beviljas till nackdel (men) för en tidigare tilltalad enligt reglerna i 58 kap. 3 § rättegångsbalken. Målet kan resas bl.a. om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år och det åberopas något bevis som inte har lagts fram tidigare. Det krävs också att det sannolikt skulle ha meddelats en fällande dom om beviset hade lagts fram i brottmålet. Den som söker resning måste dessutom göra det sannolikt att han eller hon har haft giltig ursäkt för att inte kunna åberopa det nya beviset vid den domstol som meddelade den lagakraftvunna domen eller vid överklagande av den domen. En ansökan om resning ska enligt 58 kap. 4 § göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökan grundas på.

2. Det här målet aktualiserar flera frågor. Bland annat måste Högsta domstolen ta ställning till om resningsansökningarna har gjorts i rätt tid, om

brottet är preskriberat och om det har åberopats någon ny bevisning som det har funnits giltig ursäkt för att inte åberopa tidigare och som sannolikt skulle ha lett till en fällande dom.

Prövningen i tingsrätten och hovrätten

3. Åklagaren väckte den 2 juni 1998 åtal mot OW, tidigare H, för mord. OW var vid tillfället för den åtalade gärningen 18 år. Han häktades i augusti 1997 och häktningsbeslutet hävdes i oktober samma år. Han häktades på nytt i maj 1998 och tog del av åtalet den 2 juni 1998 eller någon dag därefter.

4. Åklagaren påstod att OW den 23 november 1996 eller den närmaste tiden därefter på okänt sätt hade berövat ML livet; han hade med stickande våld tillfogat henne dels sju sårskador på ryggen, varav minst tre penetrerat in i bröstorgshålan, dels skador på bröstorgens framsida. Skadorna kunde ha orsakat MLs död.

5. Dödsboet, MLs föräldrar och hennes bror yrkade skadestånd.

6. OW förnekade gärningen och motsatte sig skadeståndsyrkandena, men vitsordade beloppen som skäligen i och för sig.

7. Av utredningen framgick det att ML hade försvunnit den 23 november 1996 och att hon hade återfunnits avliden i ett skogsområde den 22 maj 1997. Hennes armar och ben var bundna med tejp, hennes tröja och bakkdelen på hennes byxor var uppklippta eller uppskurna, gylfen på hennes byxor var öppen och hon saknade trosor. Vid gylfen på MLs byxor anträffades en spermafläck, men antalet spermier var för få för att det med den tidens analysmetoder skulle vara möjligt att få fram en DNA-profil.

8. Såväl tingsrätten som hovrätten fann att det inte förelåg någon direkt bevisning som band OW till gärningen.

9. Tingsrätten ansåg emellertid att den muntliga och skriftliga bevisning som åklagaren hade åberopat innebar att det var ställt utom rimligt tvivel att OW hade berövat ML livet och dömde honom för mord till fängelse i åtta år. Därutöver förpliktade tingsrätten honom att betala yrkat skadestånd till målsägandena.

10. Hovrätten fann däremot att utredningen inte med tillräcklig grad av säkerhet uteslöt möjligheten att ML hade berövats livet av någon annan. Hovrätten ogillade därför, i oktober 1998, åtalet och målsägandenas skadeståndstalan. Hovrättens dom fick laga kraft.

Den återupptagna förundersökningen och begäran om kroppsbesiktning

11. Den 9 juli 2020 kom det till åklagares kännedom att Nationellt forensiskt centrum (NFC), vid en förnyad analys av MLs byxor, säkrat en sökbar DNA-profil ur fläcken med spermier (jfr p. 7). Med anledning av det resultatet återupptog riksåklagaren förundersökningen mot OW.

12. Riksåklagaren lämnade i november 2020 in en framställning om att Högsta domstolen skulle förordna om kroppsbesiktning av OW genom att det från honom skulle tas ett salivprov i syfte att göra en DNA-analys. OW motsatte sig framställningen.

13. Högsta domstolen meddelade sitt beslut den 31 maj 2021 ("Salivprovet" NJA 2021 s. 368). Domstolen konstaterade att brottet inte hade preskriberats. Däremot fann domstolen att en tillämpning av 28 kap. 12 § första stycket eller 12 b § rättegångsbalken skulle komma i konflikt med regeringsformens krav på tydligt lagstöd för användning av tvångsmedlet kroppsbesiktning och den restriktiva tillämpning som gäller för begränsningar av skyddet mot kroppsligt ingrepp. Domstolen avslog därför riksåklagarens framställning om kroppsbesiktning.

Ytterligare utredningsåtgärder

14. Enligt riksåklagaren har polisen efter Högsta domstolens avgörande gjort en fördjupad uppföljning av vad som hänt med de spår som tidigare hade säkrats i utredningen. I Polismyndighetens arkiverade material påträffades tre hårstrån från OW. Hårstråna hade tagits från honom vid en tidpunkt då MLs kropp ännu inte hade anträffats. Därutöver återfanns ett blodprov från OW vid avdelningen för genetik, Uppsala universitet. Provet hade 2001 skickats dit av dåvarande Statens kriminaltekniska laboratorium i syfte att genomföra en DNA-undersökning. OW hade lämnat blodprovet när han var anhållen såsom skäligen misstänkt för mordet på ML.

15. På uppdrag av riksåklagaren utförde NFC jämförelseanalyser mellan den sökbara DNA-profilen från spermafläcken på MLs byxor och de återfunna DNA-spåren från OW. Resultaten av undersökningarna redovisades i sakkunnigutlåtanden till riksåklagaren den 24 juni 2021. NFC:s slutsats är att resultaten talar extremt starkt för att DNA-spåret på MLs byxor har avsatts av OW, om man bortser från möjligheten att det har avsatts av en nära släkting till honom.

Ansökan om resning

16. Riksåklagaren har den 2 juli 2021 ansökt om resning till nackdel för OW. Som grund för ansökan har riksåklagaren anfört att de nya analysresultaten, tillsammans med tidigare åberopad bevisning, ger så starkt stöd för åtalet att det är sannolikt att hovrätten skulle ha dömt OW för mordet på ML, om den nya bevisningen hade lagts fram under rättegången (jfr 58 kap. 3 § första stycket 2 rättegångsbalken).

17. MLs föräldrar, IL och RL, som har biträtt riksåklagarens resningsansökan, har tillsammans med dödsboet den 26 oktober 2021 – för det fall att resning beviljas i ansvarsdelen – yrkat resning i skadeståndsdelen.

18. OW har motsatt sig resning. Han har ifrågasatt om det var lagligt, eller i vart fall rimligt, av riksåklagaren att översända de återfunna DNA-spåren från honom till NFC för jämförelseanalys. Oavsett detta anser OW att det inte är sannolikt att utgången i hovrätten hade förändrats om de nya analysresultaten hade åberopats där. OW har även gjort gällande att resning i vart fall inte bör beviljas eftersom brottet bör bedömas som preskriberat och med hänsyn till att straffvärdet för gärningen numera måste anses vara helt urholkat.

Har ansökningarna om resning gjorts i rätt tid?

19. En ansökning om resning till nackdel för den tilltalade ska göras inom ett år från det att sökanden fick kännedom om det förhållande som ansökningen grundas på (58 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken). Fristen ska som huvudregel räknas från det att en av riksåklagaren underställd åklagare fick kännedom om förhållandet (se NJA 1974 s. 595 och ”Den nya DNA-analysen” NJA 2020 s. 1050 p. 8).

20. Riksåklagaren har till stöd för ansökningen om resning åberopat resultat av genomförda DNA-analyser, som kom till riksåklagarens kännedom den 24 juni 2021 (se p. 15). Av uppgifterna i ärendet framgår att underlaget som möjliggjorde de nya analysresultaten var dels att NFC, genom förnyade analyser sommaren 2020, kunnat säkra en sökbar DNA-profil ur spermafläcken på MLs byxor, dels att DNA-spår från OW fanns sparade från den ursprungliga förundersökningen. Riksåklagaren har anfört att åklagare fick kännedom om den sökbara DNA-profilen från spermafläcken på MLs byxor den 9 juli 2020 och om DNA-spåren från OW den 22 juni 2021.

21. Det finns inte skäl att frångå huvudregeln för hur ettårsfristen ska beräknas. Fristen för riksåklagaren får således anses ha börjat löpa när åklagare fick del av sakkunnigutlåtandena med de nya analysresultaten från NFC den 24 juni 2021. Ansökningarna om resning har därmed gjorts i rätt tid.

Är brottet preskriberat?

22. Preskription av brott regleras i 35 kap. brottsbalken. Regelverket har ändrats vid flera tillfällen. År 2010 undantogs mord från bestämmelserna om preskription. Preskription skulle dock fortsatt kunna inträda om mordet hade begåtts av någon innan han eller hon hade fyllt 21 år. Sedan den 2 januari 2022 gäller att preskription kan inträda vid mord bara om brottet har begåtts av någon som inte hade fyllt 18 år; ändringen har retroaktiv verkan på så sätt att den ska tillämpas även på mord som har begåtts före den 2 januari 2022, om inte preskription har inträtt dessförinnan enligt äldre bestämmelser. (Se SFS 2021:1103 och prop. 2021/22:17 s. 64.)

23. I 35 kap. 1 § regleras inom vilken tid en misstänkt ska ha häktats eller fått del av åtal för att han eller hon ska få dömas till påföljd (åtalspreskription). Det mord som OW åtalades för och frikändes från begicks den 23 november 1996 eller den närmaste tiden därefter. OW var då 18 år och i förhållande till honom var tiden för åtalspreskription 15 år. Han häktades och delgavs åtalet för brottet inom denna tid (se p. 3).

24. Ett brott kan preskriberas oavsett om häktning skett eller åtal har delgetts (absolut preskription enligt 35 kap. 6 §). Vid tidpunkten för den nu aktuella gärningen fanns det en absolut preskriptionstid för mord, som var 30 år.

25. Av 35 kap. 3 § framgår att om en häktad frigets utan att ha fått del av åtal, eller om ett mål mot någon avvisas eller avskrivs sedan han eller hon fått

del av åtal, ska det i fråga om möjligheten att döma till påföljd anses som att häktningen eller delgivningen inte skett. Högsta domstolen har förklarat att bestämmelsen inte bör tillämpas vid frikännande dom utan endast i de situationer som uttryckligen anges i paragrafen. (Se ”Salivprovet” NJA 2021 s. 368 p. 21.)

26. Detta innebär att brottet i detta fall inte är preskriberat och att ansökningarna om resning kan prövas.

Är det fråga om ny bevisning och finns det en giltig ursäkt?

27. En grundläggande förutsättning för att resning ska kunna beviljas till nackdel för den tilltalade enligt 58 kap. 3 § första stycket 2 rättegångsbalken är att bevisningen är ny. Därutöver krävs det att åklagaren gör sannolikt att det nya beviset inte hade kunnat åberopas i rättegången eller att åklagaren av annat skäl har haft giltig ursäkt att inte göra det. (Jfr ”Mordet i Kastberga” NJA 2020 s. 518 p. 3–5 och ”Den nya DNA-analysen” NJA 2020 s. 1050 p. 10–13.)

28. Sakkunnigutlåtandena från NFC bygger på analysresultat som har erhållits med hjälp av nyare analyssystem än de som fanns tillgängliga vid tidpunkten för hovrättens prövning av åtalet. Analysresultaten medför att det finns ett nytt underlag för prövningen och utgör därmed ny bevisning i resningsärendet. Den nya bevisningen hade inte kunnat åberopas i rättegången.

Skulle den nya bevisningen sannolikt ha lett till en fällande dom?

Utgångspunkter för bedömningen

29. För att resning ska kunna beviljas krävs att det är sannolikt att det nya bevis som åberopas skulle ha lett till att den tilltalade hade dömts för brottet. När det är fråga om resning till nackdel för den tilltalade ska prövningen, med

hänsyn till orubblighetsprincipen, göras restriktivt. Det krävs ett mera avgörande nytt material för att bevilja resning i den situationen än vad som är fallet vid resning till förmån för den tilltalade. (Se ”Den nya DNA-analysen” p. 15 och där gjorda hänvisningar.)

30. När Högsta domstolen prövar en resningsansökan ska bedömningen ta sikte på vilken betydelse det nya beviset skulle ha haft för hovrättens prövning. Den bevisning som presenterades i brottmålet ska då värderas på det sätt som har kommit till uttryck i hovrättens dom. Högsta domstolen ska i resningsärendet alltså inte göra någon fristående omvärdering av bevisningen i brottmålet. Detta hindrar inte att omständigheter och bevis ges en annan betydelse i ljuset av den nya utredningen och att de alltså i den meningen värderas annorlunda. (Se bl.a. ”Den nya DNA-analysen” p. 16.)

Hovrättens bevisvärdering

31. Vid hovrättens prövning bestod utredningen av relativt omfattande muntlig och skriftlig bevisning. Det åberopades bland annat flera sakkunnig- och vittnesförhör samt protokoll över tekniska och rättsmedicinska undersökningar.

32. Hovrätten konstaterade att ML hade berövats livet av en annan person, men att det inte varit möjligt att utreda när och var hon bragts om livet eller vad som hade varit den exakta dödsorsaken. Det förelåg inte någon direkt bevisning som band OW till gärningen och inte heller teknisk bevisning i form av fingeravtryck, hårstrån, blod eller sperma som band honom till den.

33. Till skillnad från tingsrätten menade hovrätten att åklagaren inte hade kunnat visa att OW befunnit sig i närheten av ML på en viss vägsträcka (Bruksvägen) där hon kan ha gått i anslutning till försvinnandet. Det medförde enligt hovrätten att en inte oviktig länk i åklagarens bevisning brast.

34. I en undangömd plastkasse hemma hos OW hade det påträffats tejp av samma sorter som MLs kropp hade varit tejpade med. I utrymmen som OW hade tillgång till hade det vidare återfunnits tre blåa viskosfibrer som överensstämde med fibervaran i den blå tröja som ML hade haft på sig när hon försvann. Hovrätten ansåg dock att utredningen inte tillät slutsatsen att den tejp som hittats hos OW var rester av samma tejp som använts vid tejpningen av ML eller att de aktuella fibrerna härrört från just den blå tröja som hon hade haft på sig.

35. Hovrätten ansåg att ett flertal av de uppgifter som OW själv hade lämnat i förhör var besvärande för honom. Det gällde bl.a. de uppgifter som OW hade lämnat om att han efter en promenad samma dag som ML försvann skulle ha kommit hem med röda fläckar på sin t-shirt och att han en tid senare skulle ha hittat ett par vita trosor i sin jackficka. Hovrätten ansåg dock, bland annat med hänsyn till att OWs uppgifter inte närmare kunnat kontrolleras och till vad som framkommit om hans särpräglade personlighet, att uppgifterna inte kunde tillmätas någon avgörande betydelse för bedömningen av skuldfrågan.

36. Hovrätten värderade även bevisningen med vad domstolen betecknade som ett mer strukturellt betraktelsesätt och beaktade exempelvis att det hos OW påträffats dels teckningar föreställande kvinnor i olika typer av tvångssituationer, dels dockor som manipulerats för att kunna brukas som sexobjekt. I anslutning till detta anmärkte hovrätten att inte heller den övergripande bild som framkommit av omständigheterna i samband med MLs försvinnande var entydig. Mot denna bakgrund fann hovrätten att inte heller med ett mer strukturellt betraktelsesätt kunde de åberopade omständigheterna binda OW till brottet.

37. Hovrätten ansåg sammanfattningsvis att det fanns flera omständigheter som var besvärande för OW, men att det vid en samlad bedömning inte kunde anses ställt utom rimligt tvivel att det var han som hade berövat ML livet.

Den nya bevisningen

38. Den nya bevisningen utgörs av sakkunnigutlåtanden över analysresultat från NFC. Enligt utlåtandena talar resultaten extremt starkt (grad +4) för att DNA-spåret i form av sperma på MLs byxor har avsatts av OW, om man bortser från möjligheten att spåret kommer från en nära släkting till honom.

39. OW har ifrågasatt om det är lagligt att analysera DNA-spåren från honom så långt efter att hovrättens frikännande dom har fått laga kraft.

40. Bestämmelser om bland annat Polismyndighetens behandling av lämnade DNA-prov finns numera i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalagens område. Enligt 5 kap. 9 § ska ett prov för DNA-analys som har tagits med stöd av bestämmelserna om kroppsbesiktning m.m. i 28 kap. rättegångsbalken förstöras senast sex månader efter det att provet togs. Under vissa förutsättningar får den DNA-profil som erhållits från ett sådant prov sparas i ett register (jfr 5 kap. 1–6 §§). Vid behandling av personuppgifter i strid med lagen kan det, enligt 7 kap. 2 §, bli aktuellt med skadestånd.

41. När OW lämnade DNA-prov i form av hårstrån och blod fanns det inte några regler om hur länge sådana prover fick bevaras. Rättegångsbalken ansågs emellertid även då bygga på tanken att prover inte skulle bevaras längre än vad som behövdes med hänsyn till utredningen. (Jfr prop. 1997/98:97 s. 144.) Det är därför sannolikt att hårstråna och blodprovet från OW, även om det saknades föreskrifter på området, har bevarats längre än vad som borde ha skett.

42. I svensk rätt tillämpas fri bevisprövning. Parterna kan i regel lägga fram vilken bevisning som helst (principen om fri bevisföring) och domstolen får avgöra vilket bevisvärde ett visst bevis har för utgången i målet (principen om fri bevisvärdering). Som en följd av detta har det som huvudregel ansetts gälla att parterna får åberopa all relevant bevisning, även om den inte har tillkommit i föreskriven ordning eller om bevisets ursprung är oklart. I vad mån åtkomsten eller bevisets ursprung ska tillmätas någon betydelse, är något som domstolen får bedöma inom ramen för sin bevisprövning. (Se bl.a. ”Laboratorieassistentens blodprovstagning” NJA 1986 s. 489, ”Överskotts-informationen” NJA 2003 s. 323, ”Bevisprovokationen” NJA 2011 s. 638 p. 18 och ”Kroppskamerainspelningen” NJA 2021 s. 286 p. 7.)

43. OW har hörts i anledning av den nya bevisningen. Han har anfört att han inte har så mycket att säga om påståendet att sperma från honom har påträffats på MLs byxor, eftersom han aldrig har varit där. Han har anfört att han har en teori om det, men att den inte hör till tiden i närheten av dagen då ML försvann utan mycket senare.

Bedömning

44. Frågan är då om det är sannolikt att hovrätten skulle ha dömt OW för mordet på ML om domstolen hade tagit hänsyn till den nya bevisningen.

45. Hovrätten framhöll i sina domskäl att det saknades teknisk bevisning i form av exempelvis sperma som band OW till gärningen. Till skillnad från tingsrätten ansåg hovrätten att åklagaren inte hade visat att OW befunnit sig i närheten av ML på Bruksvägen den aktuella dagen. Domstolen framhöll att det medförde att en inte oviktig länk i åklagarens bevisning brast. Av hovrättens dom framgår vidare att domstolen menade att inte heller vad som i övrigt hade åberopats medförde att OW kunde knytas till ML. Hovrätten ansåg

exempelvis att vad som framkommit i fråga om tejper och fibrer inte medförde att han kunde bindas till att ha haft med MLs död att göra. (Se p. 31–34.)

46. De nya analysresultaten talar enligt NFC extremt starkt för att OWs sperma fanns på MLs byxor. Detta innebär att det efter hovrättens dom har tillkommit ett mycket starkt stöd för en koppling mellan OW och ML.

47. Det nya beviset ger inte något svar på frågorna om hur och när ML berövades livet. Däremot medför det att flera av de omständigheter och bevis som åberopades i hovrätten får en annan betydelse.

48. Mot denna bakgrund får det anses sannolikt att OW skulle ha dömts för mordet på ML om den nya bevisningen hade åberopats i rättegången.

Slutsats

49. Resning ska beviljas till nackdel för OW i fråga om ansvar för mord. Därmed bör även målsägandenas ansökningar om resning i skadeståndsdelen bifallas. Målet ska i de resta delarna tas upp på nytt av hovrätten. (Se 58 kap. 7 § första stycket och 9 § rättegångsbalken.)

50. Det får godtas att UH har lagt ned ett omfattande arbete på försvararuppdraget och den yrkade ersättningen är därför skälig. Även MT ersättningsyrkande är skäligt.

Häktning

51. Med den bedömning som nu har gjorts i fråga om bevisläget är OW på sannolika skäl misstänkt för mordet på ML. För mord är inte stadgat lindrigare straff än fängelse i två år och det är inte uppenbart att häktningsskäl, i form av flyktfara, saknas.

52. Även om det har förflutit en förhållandevis lång tid sedan gärningen, vilket är en sådan omständighet som kan beaktas vid straffmätningen, uppväger skälen för häktning det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för OW eller för något annat motstående intresse. OW ska därför förklaras häktad.

53. I enlighet med 24 kap. 17 § tredje stycket rättegångsbalken ska anmälan göras hos Högsta domstolen så snart häktningsbeslutet har verkställts.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Kerstin Calissendorff, Johnny Herre, Stefan Johansson (referent) och Cecilia Renfors
Föredragande har varit justitiesekreteraren Maria Schöllin